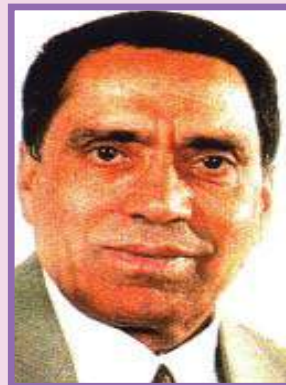

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ

ਗਿੱਲ ਮੋਰਾਂਵਾਲੀ

ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਤੇ ਰਚਨਾ

ਸ਼ਾਇਰ ਗਿੱਲ ਮੋਰਾਂਵਾਲੀ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 20 ਮਈ, 1937 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਉਹ 1970 ਵਿੱਚ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਵਸ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਜਨਾਂ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰਚਨਾ ਦੋਹਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਔਰਤ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਹੰਝੂ ਹਉਕੇ’ 1964 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ‘ਕਤਰਾ ਕਤਰਾ ਚਾਂਦਨੀ’, ‘ਮੌਸਮ ਦਾ ਸੰਤਾਪ’, ‘ਸ਼ਰਾਰੇ’, ‘ਸਤਰ ਸਤਰ ਸੰਸਾਰ’ ਆਦਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹਨ। ਗਿੱਲ ਮੋਰਾਂਵਾਲੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਵੀ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੋਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ ‘ਬੇਟੀ ਹਾਣੀ ਮੰਗਦੀ’ ਵਿੱਚੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਨਾ ਕਰ ਏਨੀ ਖਾਰ।
ਬੇਟੇ ਖਾਤਰ ਧੀ ਕਦੇ, ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਮਾਰ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਾ ਨਾ ਸੋਗ।
ਪੁੱਤਰ ਧੀ ਦੇ ਫਰਕ ਦਾ, ਪਾਲ ਨਾ ਭੈੜਾ ਰੋਗ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਸਭ ਕੁਝ ਆਵੇ ਰਾਸ।
ਪੁੱਤਰ ਤੇਰੀ ਭੁੱਖ ਜੇ, ਧੀ ਨੂੰ ਜਾਣ ਪਿਆਸ।

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਮਾਏ : ਮਾਂ
ਬਾਬਲ : ਪਿਤਾ
ਧੀ : ਬੇਟੀ

ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਚੁੱਤ	: ਮਹੌਲ
ਜਹਾਨ	: ਦੁਨੀਆਂ
ਪੱਤ	: ਇੱਜ਼ਤ
ਤੁੱਲ	: ਬਰਾਬਰ
ਕੈਦ	: ਰੋਕ
ਵੈਦ	: ਡਾਕਟਰ
ਗੁਲਾਮ	: ਬਾਹਰ ਜਾਣ 'ਤੇ ਰੋਕ
ਸ਼ਰੀਕਾ	: ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ
ਲੀਕ	: ਰੁਕਾਵਟ

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈ ਚੁੱਤ।
ਰਲਕੇ ਗਾਣੇ ਗਾਣਗੇ, ਮਾਪੇ, ਧੀਆਂ, ਪੁੱਤ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਧੀਆਂ ਨਾਲ ਜਹਾਨ।
ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਆਨ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਮੈਲੀ ਕਰ ਨਾ ਮੱਤ।
ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਧੀ ਕਰੂ, ਦੂਣੀ ਤੇਰੀ ਪੱਤ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਚੱਲ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ।
ਦੇਖ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰੰਗ ਤੂੰ, ਧੀਆਂ ਕਰਨ ਕਮਾਲ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਅਨਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ।
ਧੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਰੱਖ ਕੇ, ਰੀਤਾਂ ਰਸਮਾਂ ਤੋੜ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਹੁਣ ਨਾ ਧੀਆਂ ਰੋਣ।
ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਸੀ ਕਦੇ, ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਹੀ ਹੋਣ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਲੈਣੇ ਦੇਣੇ ਭੁੱਲ।
ਦਾਜ਼ ਬਿਨਾਂ ਧੀ ਤੋਰ ਦੇ, ਕਿਹੜਾ ਧੀ ਦੇ ਤੁੱਲ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਕਰ ਨਾ ਧੀ ਨੂੰ ਕੈਦ।
ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਧੀ ਬਣੂ, ਅਫ਼ਸਰ, ਲੀਡਰ, ਵੈਦ।

ਉੱਚੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਲਈ, ਚਰਚਾ ਹੈ ਹੁਣ ਆਮ।
ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਰੱਖਣਾ, ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਗੁਲਾਮ।

ਬੇਟੇ ਖਾਤਰ ਬਾਬਲਾ, ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰ।
ਜੇ ਕਰ ਬੇਟੀ ਨਾ ਰਹੀ, ਰਹਿਣਾ ਨਾ ਸੰਸਾਰ।

ਸਾਥ ਸ਼ਰੀਕਾ ਜੇ ਦਵੇ, ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਸਰਕਾਰ।
ਫਿਰ ਨਾ ਕੋਈ ਧੀ ਸੜੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਸਕੇ ਮਾਰ।

ਬਦਲੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਬਦਲੋ ਆਪਣੀ ਸੋਚ।
ਧੀਆਂ ਅੱਗੇ ਲੀਕ ਜੋ, ਰਲ ਕੇ ਦੇਵੋ ਪੋਚ

ਟਿੱਪਣੀ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧੀ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਧੀ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੱਕ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਪੁੱਤਰ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧੀ-ਪੁੱਤਰ ਵਿਚਲੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੀ ਹੋਈ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚ-ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਵਡਮੁੱਲਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧੀ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਉਹ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਸੋਚ ਬਦਲ ਕੇ ਧੀ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ-ਪੂਰਵਕ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਭਲਾ :

- ਧੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ?
- ਧੀ ਆਪਣੀ ਤੁਲਣਾ ਕਿਸ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ?
- ਉਪਰੋਕਤ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ?
- ਮਾਪਿਆਂ ਮੂਹਰੇ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ?
- ਧੀਆਂ ਉੱਪਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
- ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ?

2. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪੁੱਛੋ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈ ਰੁੱਤ।
ਰਲਕੇ ਗਾਣੇ ਗਾਣਗੇ, ਮਾਪੇ, ਧੀਆਂ, ਪੁੱਤ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਧੀਆਂ ਨਾਲ ਜਹਾਨ।
ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਆਨ।

- ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ ਕਿਹੜੇ ਕਵੀ ਦੀਆਂ ਰਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ?
- ਰੁੱਤ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਕਵੀ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ 'ਜਹਾਨ' ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਾਓ।
- ਧੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ?

3. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ :

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਲੈਣੇ ਦੇਣੇ ਭੁੱਲ।
ਦਾਜ਼ ਬਿਨਾਂ ਧੀ ਤੋਰ ਦੇ, ਕਿਹੜਾ ਧੀ ਦੇ ਤੁੱਲ।

ਸੁਣ ਮਾਏ ਸੁਣ ਬਾਬਲਾ, ਕਰ ਨਾ ਧੀ ਨੂੰ ਕੈਦ।
ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਧੀ ਬਣੂ, ਅਫਸਰ, ਲੀਡਰ, ਵੈਦ।

ਆਉ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰੀਏ

ੳ. ਪਾਠ ਤੋਂ ਅੱਗੇ :

- (i) ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਕਵੀ ਹੋ। ਔਰਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਦੋਹਿਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ।
- (ii) ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਅਜੋਕੇ ਮਹੌਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਔਰਤ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਸਾਲੇ ਲਈ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੋ।
- (iii) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਮੁੰਡੇ ਜਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹੋ ? ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਲੇਖ ਲਿਖੋ।
- (iv) ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਚਾਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।
- (v) ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਔਰਤ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

ਅ. ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ (✖) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਾਉ :

- (i) ਬੇਟੇ ਦੀ ਖਾਤਰ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ☐
- (ii) ਧੀ ਜੰਮਣ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ☐
- (iii) ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਵਿੱਦਿਆ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ☐
- (iv) ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਕੇ ਧੀ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ। ☐
- (v) ਧੀਆਂ ਘਰ ਦੀ ਆਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ☐

ੲ. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

- (i) ਧੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ... ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- (ii) ਧੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਰੱਖ ਕੇ ... ਤੋੜਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- (iii) ਬਾਬਲ ਨੂੰ ਧੀ ਦੀ ਵੀ ... ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।
- (iv) ਧੀ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ... ਬਣਨਾ ਹੈ।
- (v) ਕਵੀ ਧੀ ਨੂੰ ... ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦੁਹਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਜ਼ਾਦ

ਪਿਆਸ

ਅਫਸਰ

ਰਵਾਇਤ

ਦਾਜ਼

ਸ. ਜੋੜੋ ਬਣਾਉ :

ਧੀ	ਇਲਾਜ
ਮਾਂ	ਵਿਆਹ
ਰੋਗ	ਪੁੱਤ
ਦਾਜ	ਬਾਪ

ਹ. ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉ :

- (i) ਗੁਲਾਮ ...
- (ii) ਪਿੱਛੇ ...
- (iii) ਭੁੱਖਾ ...
- (iv) ਸੋਗ ...

ਕ. ਵਾਕ ਬਣਾਉ :

- (i) ਫਰਕ
- (ii) ਸ਼ਾਨ
- (iii) ਵਿਦਿਆ
- (iv) ਵੈਦ

